

John Steinbeck • Sardalye Sokağı

Cannery Row

© 1945 John Steinbeck; (renewed) 1973 Elaine Steinbeck,
John Steinbeck IV, Thom Steinbeck

Bu kitabın yayın hakları AnatoliaTelif Hakları Ajansı aracılığıyla
McIntosh & Otis, Inc.'den alınmıştır.

İletişim Yayınları 3122 • Dünya Edebiyatı 289

ISBN-13: 978-975-05-3263-4

© 2022 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2022, İstanbul

DİZİ YAYIN YÖNETMENİ Murat Belge

YAYINA HAZIRLAYAN Güneş Akkor

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ August Gay, "Konserve Fabrikaları, Monterey"

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Büşra Bakan

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

John Steinbeck

Sardalye Sokağı

Cannery Row

ÇEVİREN *Ayşegül Çetin*

JOHN STEINBECK 27 Şubat 1902'de Salinas, Kaliforniya'da doğdu. Çocukluğunda, yaz tatillerinde Salinas civarındaki çiftliklerde çalıştı. Salinas Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1920 ve 1926 yılları arasında Stanford Üniversitesi'nde İngiliz Edebiyatı bölümünde okudu fakat mezun olmadan okuldan ayrıldı. Uzun süre işçilik yaptı, turist rehberi olarak çalıştı. İlk kitabı *Altın Kupa* 1929'da yayımlandı. 1930'da Carol Henning'le evlendi. İlk kitabını *Cennet Çayırıları* (1932), *Al Midilli* (1933) ve *Bilinmeyen Bir Tanrıya* (1933) takip etti. Satış başarısı yakalayan ve kendisine ün kazandıran kitabı ise *Yukarı Mahalle* (1935) oldu. Bu yıllarda, Büyük Buhran ve çiftçileri zor durumda bırakan toz fırtınaları Steinbeck'in kitaplarında önemli bir yer tutmaya başladı. *Bitmeyen Kavga* (1936), *Fareler ve İnsanlar* (1937) ve *Gazap Üzümleri* (1939) eleştirmenler, okuyucular tarafından büyük bir ilgiyle karşılandı. *Gazap Üzümleri* 1940 Pulitzer Ödülü'ne ve Ulusal Kitap Ödülü'ne layık görüldü. Romanlarının yanı sıra *Krizantemler* (1937) ve *Uzun Vadi* (1938) adlı öyküleri yayımlandı. Bu dönemde biyolog Ed Ricketts'le kurduğu dostluk, Steinbeck'e kitap yazmak için maddi ve manevi desteği sağladı. 1941'de biyolog arkadaşına yardım etmek için Meksika'ya gitti ve bu seyahat, kitapları için önemli bir kaynak oldu. 30'lu yılların ikinci yarısında yakaladığı başarıyı, 1942'de yayımlanan *Ay Batarken*'le sürdürdü. Aynı yıl, Carol'la olan evliliği sona erdi ve Gwyndolyn Conger'la evlendi. İkinci Dünya Savaşı yıllarında savaş muhabirliği yaptı. Savaş sonrasında arka arkaya *Sardalye Sokağı* (1945), *Asiler Otobüsü* (1947), *İnci* (1947) adlı kitaplarını çıkardı. 1944 ve 1946'da iki oğlu oldu: Thomas Myles ve John. 1948'de Gwyndolyn'le boşandılar ve 1950'de Elaine Scott'la evlendi. *Çılgın Dünyadan Uzak* (1951), *Cennetin Doğusu* (1952), *Tatlı Perşembe* (1954), *Ben Bir Devrimciyim* (1954), *Pippin IV'ün Kısa Süren Saltanatı* (1957), *Bir Savaş Vardı* (1958), *Kaygılarımızın Kışı* (1961) yayımlandı. 1962'de Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandı. Komite, yazarın "duygudaşlık yoluyla yarattığı mizah ve keskin bir toplumsal anlayışla bir araya getirdiği gerçekçi ve yaratıcı üslubu" nedeniyle bu ödülü verdiğini açıkladı. Ardından *Köpeğim Charley ile Amerika Yollarında* (1962) ve *Amerika ve Amerikalılar* (1966) yayımlandı. 1966'da, dedesinin de yaşadığı ve hayatını kaybettiği topraklara, İsrail'e seyahat etti. 1968'deki grip pandemisinde, New York'ta, 20 Aralık'ta kalp yetmezliğinden hayatını kaybetti.

*ED RICKETTS'a
O nedenini biliyor ya da bilmeli*

Bu kitaptaki insanlar, yerler ve olaylar,
tabii ki, kurmaca ve hayal ürünüdür.

Bir şiiirdir Kaliforniya'nın Monterey kasabasındaki Sardalye Sokağı; pis bir koku, gıcırıtılı bir ses, ışığın bir hali, bir renk, bir alışkanlık, geçmişe duyulan bir özlem, bir düştür. Birikmiş, dağılmış ne varsa oradadır; teneke, demir, pas ve talaş, bozuk kaldırımlar, ot bürümüş arsalar, hurda yığınları, sardalyelerin işlendiği oluklu sacdan konserve fabrikaları, batakhaneler, lokantalar, kerhaneler, küçük, tıklım tıkış dükânlar, laboratuvarlar ve salaş oteller. Bu sokağın sakinleri ise, bir zamanlar birinin dediği gibi, "fahişeler, pezevenkler, kumarbazlar ve hergeleler", yani Herkeştir. Aynı kişi bu sokağa bir başka gözetleme deliğinden bakmış olsaydı, sokak sakinleri için "azizler, melekler, şehitler ve kutsanmış kimseler" de diyebilirdi pekâlâ.

Sabahları balıktan dönen tekneler, ağırlıktan yalpa vurarak, düdüklerini öttürerek rıhtıma gelir, konserve fabrikalarının kuyruklarını suya daldırdıkları yere yanaşırlar. Kuyruklarını diyoruz, zira ağızlarını dayadıkları yer desek, bu kez, öteki yandan çıkan sardalye konserveleri, hiç değilse mecazen, daha da iç bulandırıcı bir niteliğe bürünecek. Ar-

dından fabrikaların tiz düdüklere öter, kasabanın dört bir yarındaki kadın ve erkekler apar topar giyinip Sardalye Sokağı'na, işbaşı yapmaya koşarlar. Onları, gıcır gıcır arabalarıyla ofislerine taşınan üst sınıf kasabalılar, yani müdürler, muhasebeciler ve patronlar izler. Sonra, kadınlı erkekli İtalyanlar, Çinliler ve Polonyalılar kasabanın sokaklarına dökülür; pantolonları, kauçuk yağmurlukları, muşambadan iş önlükleriyle balıkları ayıklamak, kesmek, paketlemek, pişirmek ve konservele doldurmak için fabrikalara doluşurlar. Tepeleme yüklü teknelerden gümüş renkli balık nehirleri akar-ken tüm sokağı bir uğultu, homurtu, cayırtı ve gıcırta sarar. Tekneler boşaldıkça hafifler, hafifledikçe suyun yüzeyinde yükselir. Fabrikalar, sonuncu balık da ayıklanıp, pişirilip konserveye konuncaya dek kâh homurdanarak, kâh gürüldeyerek, kâh viyaklayarak çalışır. Ardından düdüklere gene kulak tırmalayıcı çığlıklar atar, kan ter içinde, balık kokuları saçan İtalyanlar, Çinliler ve Polonyalılar yorgun ayaklarını sürüyerek fabrikalardan boşalıp kasabaya giden yolu tırmanmaya koyulurlar. İşte o zaman Sardalye Sokağı kendine gelir, yine o sakin, büyülü havasına bürünür. Hayat her zamanki seyrine döner. Gündüzki hayhuydan rahatsız olup kara servi ağacının altına çekilen serseriler yerlerinden çıkıp boş arsadaki paslı boruların üstüne kurulurlar. Dora'nın Yeri'nde çalışan kızlar hava açıksa biraz güneşlenmek için sokağa inerler. Doc, Batı Biyoloji Laboratuvarı'ndan çıkıp sokağın karşısına geçer, iki şişe bira almak için Lee Chong'un bakkal dükkânına girer. Ressam Henri, tekne yapımında işine yarayabilecek bir tahta parçası ya da madeni levha bulmak umuduyla tıpkı meraklı bir av köpeği gibi boş arsadaki hurda yığınına eşelemeye başlar. Derken akşam karanlığı bastırır; Dora'nın Yeri'nin önündeki sokak lambası, Sardalye Sokağı'nı her gece ay ışığı varmışçasına aydınlatan o lamba yanar. Doc'ın dostları Batı Biyoloji Laboratuvarı'na uğrarlar,

Doc beş şişe bira daha almak için yeniden sokağın karşısına geçip Lee Chong'un dükkânına girer.

Bu şiir, bu pis koku, bu gıcırıtılı ses, yani ışığın bu hali, bu renk, bu alışkanlık ve düş olanca canlılığıyla nasıl anlatılabilir ki? Deniz canlılarını toplarken bazen öyle narin solucanlara rast gelirsiniz ki zedelemeyen, bir bütün halinde yakalayıp bir yere koymanız neredeyse olanaksızdır. En hafif dokunuşun altında bile ezilip dağılıverirler. İşte böyle narin canlıların bıçağımızın kenarına kendi rızalarıyla çıkmalarını beklemek gerekir. Nazlı nazlı kıvrılıp bükülerek bıçağın sırtına yerleştiklerinde bıçağımızı deniz suyuyla dolu şişenin içine daldırır, onları suya bırakırsınız. Belki bu kitabı da benzeri bir yöntemle yazmalı; öykülerin kendiliğinden gelip sayfalara yerleşmelerini beklemeliyim.

Lee Chong'un bakkal dükkânı pek derli toplu bir yer değildi ama sattığı malların çeşitliliği bakımından tam anlamıyla bir mucizeler diyarıydı. Küçük, sıkış tepiş bir odacık olmasına karşın insanın yaşamak ve mutlu olmak için ihtiyaç duyabileceği her şeyi barındırıyordu; giysi, taze ve konserve yiyecek, alkollü içki, tütün, balıkçılık malzemeleri, ufak tefek alet edevat, şişme botlar, sicimler, halatlar, kasketler, domuz eti bunlardan sadece birkaçıydı. Lee Chong'un dükkânından bir çift terlik ya da ipek bir kimono, küçük şişe bir viski ya da bir puro alabilirdiniz. O günkü ruh halinize göre her türlü alışverişe uygun bir dükkândı burası. Lee Chong'un malları arasında yer almayan yegâne şeyi de Dora'nın Yeri'nde bulabilirdiniz.

Lee Chong'un dükkânı sabahın ilk ışıklarıyla açılır, ceplerde amaçsızca dolaşan her bir kuruş harcanana veya sahibiyle birlikte eve dönene kadar da kepenklerini indirmezdiler. Buradan Lee Chong'un paragöz biri olduğu sonucu çıkarılamaz. Öyle maddiyata düşkün bir adam değildi; sadece parasını harcamak isteyenlere imkân sağlıyordu. Zaman için-

de, Sardalye Sokağı sakinlerinin hayatında oldukça önemli bir yer edinmiş, buna kendisi de, artık ne kadar şaşırabilirse o kadar şaşırmişti. Koca sokakta ona borcu olmayan tek bir insan bile kalmamıştı. Lee müşterilerini ödeme yapmaları için asla sıkıştırmaz, hesabı fazla kabaranlara veresiyeyi kesmekle yetinirdi. Müşterilerin çoğu da o dik yokuşu tırmanıp kasabadaki dükkânlara gitmek yerine borçlarını ödemeyi ya da hiç olmazsa ödemeye çalışmayı tercih ederlerdi.

Toparlak yüzlü, kibar bir adamdı Lee. Ağırbaşlı bir tavırla konuşur, R harflerini yutardı. Kaliforniya'da Çinli çeteler arasındaki çatışmalar sürerken, Lee Chong'un başına da birkaç kez ödül konduğu olmuştu. Böyle zamanlarda gizlice San Francisco'ya gitmiş, ortalık sakinleşinceye dek bir hastaneye yatarak saklanmıştı. Kazandığı parayla ne yaptığını kimse bilmezdi. Belki de zaten doğru dürüst para kazanmıyordu. Belki de bütün serveti, ödenmemiş borç senetlerinden ibaretti. Yine de rahat bir hayatı, komşularının gözünde saygın bir yeri vardı. Müşterilerine güvenir ama bu güveni enayiliğe vordurmadı. İş hayatında bazı hatalar yapmışsa da, bunları da en azından iyi niyet hanesine yazdırmayı bilmişti. Örneğin, Salaş Palas Izgara Salonu meselesi bu hatalardan biriydi. Lee Chong'un yerinde başka kim olsa, fena halde kızılandığını düşünürdü.

Lee Chong'un bakkal dükkânındaki yeri, puroların durduğu tezgâhın arkasıydı. Böylelikle kasa sol elinin altında, abaküs de sağ elinin altında oluyordu. Tezgâhın altındaki camlı vitrinin içinde kahverengi purolar, sigaralar, Bull Durham, Dük'ün Harmanı, Five Brothers marka tütünler; Lee'nin arkasındaki raflarda ise yarım, çeyrek ve bir litrelik şişelerde Old Green River, Old Town House, Old Colonel ve Old Tennessee marka viskiler diziliydi. Aralarında en ucuzu ve haliyle en çok rağbet göreni, en az dört ay dinlen-

dirildiği söylenen, sokak sakinlerinin Old Tennis Shoes¹ demeyi tercih ettikleri Old Tennessee viskisiydi. Lee Chong'un müşterileriyle viski şişeleri arasında durmasının da bir nedeni vardı elbette. Vaktiyle bazı uyanıklar, Lee'nin dikkatini başka yöne çekmeye kalkışmışlardı. O gün bugündür kuzenleri, yeğenleri, oğulları ve gelinleri dükkânı bekliyor olsa da, Lee tezgâhın arkasındaki yerini asla bırakmazdı. Küçük, tombul ellerini cam kaplı tezgâhın üzerinde kavuşturur, minik sosisleri andıran parmaklarını huzursuzca kıpırdatırken, sol elinin ortaparmağındaki geniş alyansla tezgâhın üzerindeki tırtıkları çoktan aşınmış kauçuk tablaya vururdu. Bu yüzük dışında bir takı kullanmazdı Lee. Dolgun dudakları ve geniş ağız yüzüne yufka yürekli bir ifade verir, candan gülümsemesi ağzındaki altın dişleri gözler önüne sererdi. Yakın gözlüğü taktığı ve her şeye bu gözlüklerin ardından baktığı için uzaktaki bir şeye bakması gerektiğinde başını geriye atardı. Faiz, indirim, toplama, çıkarma gibi her türlü işlemi sağındaki abaküsle yapar, tombul parmaklarını boncukları sayarken kahverengi, dost canlısı gözleri dükkândaki müşteriler üzerinde gezinir, onlara altın dişlerini göstererek gülümserdi.

Bir akşam, ayaklarını sıcak tutsun diye tezgâhın arkasında gazetelerin üstüne koymuş dükkânı beklerken, bir yandan da önce o öğleden sonra yaptığı, sonra da akşamüstü yeniden yaptığı iş anlaşmasını düşünüyordu. Ağlasın mı, gülsün mü bilemediği cinsten bir olaydı bu. Lee Chong'un dükkânından çıkıp da ot bürümüş boş arsadaki konserve fabrikalarından kalma paslı boruların arasından çaprazlamasına ilerlediğinizde, otların seyredildiği bir patika görürdünüz. Bu patikayı takip ederek servi ağacının önünden geçip demiryolunun öte yanına geçerseniz, üzerine tahta bir iskele konmuş tümseği turmanınca karşınıza alçak tavanlı, uzunlama-

1 (İng.) Eski Tenis Ayakkabıları.

sına bir yapı çıkardı. Burası yıllardır balık yemi deposu olarak kullanılmış, üstünde çatısı olan genişçe bir odadan ibaretti; Horace Abbeville adında zavallı bir adamcağıza aitti. Horace'ın iki karısı, altı çocuğu vardı ve bu kalabalık ailenin ihtiyaçlarını Lee Chong'dan yalvar yakar kopardığı veresiye mallarla karşılardı. Yıllar geçtikçe Horace'ın borcu Monterey'deki en arsız müşterilerinkini bile gölgede bırakmıştı. İşte o öğleden sonra Horace, Lee Chong'un dükkânına gelmiş, Lee'nin kendisini sert, soğuk bir ifadeyle karşıladığını görünce yorgun, ürkek bakışları korkuyla dolmuştu. Lee'nin parmakları kauçuk tablada tempo tutarken Horace çaresizlik içinde ellerini iki yana açıp tezgâhın üzerine koyarak kısaca, "Hesabım bayağı kabarık galiba," demişti.

Lee, müşterilerinden görmeye alışık olmadığı bu açıksözlü tutum karşısında gülümsedi, altın dişleri parıldı. Sonra ağır ağır başını salladı, bakalım bu işin sonu nereye varacak, diye düşünerek karşısındakinin devam etmesini bekledi.

Horace özenle dudaklarını yaladı. "Çocuklarımla böyle bir borç yükü altında kalmaları çok ağırıma gidiyor," dedi. "Şimdi onlar için biraz nane şekeri istesem vermezsin herhalde."

Lee Chong, "Hesap bayağı kabarık," diyerek doğruladı.

"Yolun yukarısındaki yeri biliyorsun," dedi Horace. "Hani şu balık yemi deposunu."

Lee Chong başını salladı. Depodaki balık yemi ona aitti.

"Orayı sana versem hesabım kapanır mı?"

Lee Chong başını geriye attı, yakın gözlüğünün ardından Horace'ı şöyle bir süzdü. Zihninden türlü hesaplar yaparken sağ eli huzursuzca abaküse doğru ilerledi. Bina derme çatma bir yapıydı ama konserve fabrikalarından biri talip olursa, arsa epey para ederdi. Sonunda, "Olur," dedi.

Horace heyecanla atıldı: "O zaman hemen halledelim bu işi. Sen benim borcumu sil, ben de binayı sana sattığıma dair bir senet imzalayayım."